

Sint-Pauwels

Reintje in nevelen gehuld

7 februari 2010

Voor vandaag had ik keuze uit hoofdzakelijk twee locaties om er te gaan wandelen. Zo werd er wat georganiseerd in Wichelen. Dat is hier vlakbij, aan de overkant van de Schelde. Alleen is het wel zo dat ik met hetzelfde vertrekpunt al verschillende wandelingen gemaakt heb en die wandelingen bevielen me meestal niet zo erg. Nog even heb ik overwogen om naar Terdeghem te gaan, in Frans Vlaanderen. Dat is echter geen geringe onderneming vermits het toch 135 kilometer rijden met het autootje betekent. Heen en terug zit ik dan wel heel ver boven de limiet die ik mezelf voor dergelijke uitstapjes heb opgelegd. Tenslotte, om zo ver te rijden om daar dan 25 kilometer over de Kasselberg te gaan sjouwen... Het ligt toch niet echt voor de hand. Misschien iets voor later. Alles bij elkaar genoeg redenen dus om uit te wijken naar Sint-Pauwels.

Sint-Pauwels is een dorp in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen en het is een deelgemeente van Sint-Gillis-Waas. Het ligt even ten noorden van Sint-Niklaas. In het Waasland dus. Behalve op een paar punten is er over dit dorp nauwelijks verder wat mee te delen. De naam duikt wel op in het verhaal „De Vedelaar van Sint-Pauwels“ in de stripreeks „De Rode Ridder“. Maar alleen daarop kan je natuurlijk geen reputatie bouwen. Desondanks vertoonde de wandeling toch een paar interessante aspecten. Dat was wel nauwelijks te wijten aan de inrichters van deze Lichtmiswandeldoortocht, de Wase Steinbockvrienden. Zoals ik van hen gewoon ben, was er hier en daar nogal met de natte vinger te werk gegaan om

De kerk in Puivelde die we op deze tocht vier keer gepasseerd zijn.

de wandelaar te dienen. Het begon al in de eerste meters van de tocht waar bij een mogelijkheid om verkeerd te lopen geen pijltje voorhanden was om ons op het goede spoor te houden. En in Puivelde stonden op een kruispunt vijf wandelaars die het duidelijk niet goed meer wisten. Vier keken elk naar één van de voorhanden windstreken en de vijfde keek naar de lucht. Misschien in de hoop dat de heilige Geest zou nederdalen. Witte duiven of vurige tongen waren er echter niet te merken. Wel, na verloop van tijd, iemand van de inrichters die met veel armgezwai en het verhangen van een paar bordjes de zaak kwam rechtbreien. En zo waren er nog wel wat zonden en vergrijpen tegen de ongeschreven wetten van het uitpijlen van een wandeling. Het heeft me echter niet belet de hele tocht van 21,5 kilometer vol te maken zonder ook maar één keer te verdwalen. Je zal het zien: ik leer het ooit nog wel!

Overeenkomstig de traditie omtrent Lichtmis die zegt: „Er is geen vrouwtje zo arm of ze maakt haar pannetje warm“ worden er pannenkoeken of wafels gebakken. Zo wordt dit kerkelijke feest dan luister

bijgezet. Althans, zo was het vroeger. Ik weet niet of het gebruik in onze dagen nog hoge ogen gooit. Aan het kerkbezoek te zien niet, want de kerken die ik onderweg zag waren ondanks dat het de dag des Heren was, allemaal stijf dicht. In elk geval: volgens de aankondiging van de wandeling in Marching waren er pannenkoeken te verkrijgen in de startzaal. Op het uur dat ik er arriveerde, half acht in de morgen, was dat begrijpelijk nog niet het geval. Na mijn wandeling heb ik niet gecontroleerd of deze belofte werd nagekomen want sinds ik mijn wandelboekje bijhoud op het internet, sla ik de eindcontrole vrijwel altijd over.

Je kan je niet in het Waasland vertonen zonder geconfronteerd te worden met het epos van Reynaert de Vos. Waar er maar een stukje grond ligt te liggen staat er wel een beeld of een bank met één of andere tekst uit het verhaal van de sluwe vos. Dat was hier niet anders want aan het einde van Klapdorp, de straat waar de wandeling begon, op het punt waar we rechtsaf moesten, stond al een monumentje in de spotlights dat een personage uit dit verhaal moest verbeelden. Ik denk dat ieder van ons wel eens wat gelezen heeft over deze sluwe vos. Misschien wel in een of andere bewerking voor kinderen van dit middeleeuwse verhaal. Waarbij de streken van Reintje worden vergoelikt en ook anderszins de zwarte stift van de censor heftig is gehanteerd. Om de reine kinderziel te behoeden voor al het gemeens dat er in het oorspronkelijke verhaal te lezen staat, dat spreekt vanzelf. Alleen Louis-Paul Boon is in zijn eigen versie het scabreuze niet uit de weg gegaan. Maar dat was een „viezentiest“ zoals hij wel toevertrouwd. Misschien is „Van den Vos Reynarde“ wel een van die boeken die iedereen kent maar die bijna niemand echt gelezen heeft.

Voor wie het soms gemist heeft, hier volgt het verhaal. Let wel: het is best een ingewikkelde intrige.

Het epos Van den Vos Reynarde (of Reynaerde, zoals je verkiest) begint bij een hofdag van Koning Nobel die in het dierenbos wordt gehouden. Alle dieren zijn er. Behalve één: Reynaert, de vos. Er zijn nogal wat dieren die hun beklag doen over de schurkenstreken van Reynaert. Hem worden allerlei onverkwikkelijke zaken aangewreven. Koning Nobel (de leeuw) besluit de vos voor het Hof te dagen. Om hem voor dat tribunaal te slepen worden Bruun de Beer en Tybeert de Kater als deurwaarders aangesteld. Bruun de Beer is het eerste slachtoffer van de schurk. Als elke bedrieger weet Reynaert de zwakke plekken van zijn slachtoffer feilloos te misbruiken. Hij rekent, niet te vergeefs, op Bruuns gulzigheid. Reynaert vertelt hem dat er honing in een gespleten boom zit. Wanneer Bruun daar begeerig staat te graaien slaat Reynaert de wiggen uit de boom en de beer komt vast te zitten. Tybeert de Kater lokt hij in het kippenhok bij een vijandig gezinde pastoor die Tybeert zijn aanwezigheid daar niet zonder meer vergeeft. Uiteindelijk weet Grimbeert de Das, een neef van Reynaert, hem te overtuigen, omdat hij de derde is die hem komt dagvaarden. Dat schijnt iets te maken te hebben met middeleeuwse getallensymboliek. Onderweg vertelt Reynaert met plezier wat hij allemaal heeft uitgevreten.

Het Hof veroordeelt Reynaert tot de dood. Bruun, Isengrim (de wolf) en Tibeert zullen de galg bouwen. Maar Reynaert geeft zich uiteraard niet zo snel gewonnen en hij doet alles wat hij maar kan verzinnen om aan zijn straf te ontkomen. Koning Nobel en de zijnen blijven echter bij hun besluit. Wanneer Reynaert alleen met de koning en koningin is, haalt hij zijn beste truc boven. Hij beschuldigt zijn eigen vader, Isengrim de Wolf, Bruun de Beer, Tybeert de Kater en Grimbeert de Das ervan dat ze de koning ten val willen brengen. Ze zouden een grote schat hebben gevonden waarvan niemand weet waar die gebleven is. Niemand behalve... juist, ja. Reynaert natuurlijk.

Koning Nobel heeft vooreerst wel door dat het een list is, maar zijn begerige vrouw weet hem te bepraten en uiteindelijk denkt hij toch dat het verhaal van Reynaert waar is. De sa-men-zweerd-ers moeten worden ingerekend! Reynaert kiest eieren voor zijn geld en gaat er vandoor. Zogezegd op een bedevaart naar Rome (Als de vos de passie preekt...). Cuwaert de Haas en Belijn de Ram moeten hem naar huis begeleiden. In zijn burcht Malpertuus

vermoordt Reynaert Cuwaert, hij propt het hoofd van de haas in een tas en hij stuurt Belijn met de tas naar Koning Nobel. Belijn gelooft dat er een brief in de tas zit. De koning ontsteekt in woede wanneer het hem duidelijk wordt dat de schuld van de vos nu vaststaat. Hij vertrekt met de edelen om Reynaert om zeep te brengen. De sluwe Reynaert is vanzelfsprekend al met de noorderzon vertrokken.

Het verhaal eindigt in de oorspronkelijke tekst zo:

*„Bij Gode, ik dar 't u wel raden!
Isengrijn sprak tot den bere:
'Wat zegt gij er toe, Brune here?'
'Ik ligge in den rijzeren
liever dan hier in de ijzeren.
Laat ons tot den koning gaan
ende zijnen pais daar ontvaan.'
Met Firapeel dat zij gingen
ende maakten pais van alle dingen.“*

De schrijver van dit epos (het is geen fabel en nog minder een sprookje) is bekend maar niemand weet wie hij is. Wanneer je van de bovenstaande verzen de vet gezette letters van boven naar onderen leest, komt er te voorschijn: „Bi Willeme“. Het vers is een zogenaamd acrostichon. Het epos Van den Vos Reynaerde zou geschreven zijn in de 13e eeuw door een zekere Willem, over wie in de eerste regels gezegd wordt dat hij nog iets anders gemaakt heeft, namelijk Madocke (tegenwoordig: Madoc). Er staat „Willem die Madocke maecte“ (in moderne versies vaak: Willem die ook Madoc schreef). Madocke is een algemene term voor ridderverhalen. Maar voor de rest is er van Willem niets bekend.

Er zijn maar weinig verhalen die een zo lang en internationaal leven gegund zijn. Zoals gezegd loopt de mond van het Waasland nog steeds over van het hart dat zo vol is van Reynaert de Vos. Allicht omdat er in het verhaal al dan niet vermeende verwijzingen naar het Waasland staan. Maar ook het Zeeuws-Vlaamse Hulst komt erin voor. Daar staat nu een heus monument dat aan die schurk en zijn streken is gewijd. Overigens is in het verhaal nagenoeg geen sprake van de vrouw van Reynaert. Die speelt inderdaad maar een zijdelingse rol. Ik vermoed dat Reynaert uiteindelijk toch is gepakt en ter dood gebracht. In elk geval ging een goed stuk van deze wandeling over een weggetje dat volgens mij naar de weduwe van Reintje was genoemd: de Weduwe Voswegel.

Het was nevelig, op de rand van het mistige af maar de temperatuur maakte het wel tot goed wandelweer. Een zeer groot deel van de wandeling ging over verharde wegen, straten en al eens langs een drukke baan. Maar ook langs veldwegels die over het algemeen goed bewandelbaar waren. Natuurlijk was het hier en daar wel uitkijken om niet in grote plassen terecht te komen maar doorgaans was dat geen probleem. Het gemor van de vrouwelijke helft van een koppel dat ik voorbijstak, dat het "hier weeral zo ongelijk en smerig was", was in elk geval onterecht. Maar je moet een wandeling nu eenmaal niet aanvragen gekleed in een modieuze bleke regenjas die bijna tot op je hielen hangt. Tja, ons Heer moet van elk zijn getal hebben, zullen we maar zeggen.

Er lagen weer de nodige rare straatnamen op onze weg. Waaronder de „Palingsgatstraat“. Daar ter plaatse meestal aangeduid met „'t Gat“. Daar heeft tot voor kort een schrijver gewoond. Frank Pollet. Maar die heeft nu de ene rare straatnaam ingeruild voor een andere.

Nu woont hij in „Hemelsbreedte“. Ik verzin echt niets. De fantasie om straten een naam te geven is duidelijk eindeloos. Trouwens, de onderstaande voorbeelden mogen er ook zijn. Frank Pollet liet zich door de straat inspireren tot het volgende gedicht:

PALINGSGAT

*Het is hier altijd gras en vogels
vliegen grondiger dan in de hemel
en op alle plaatsen
waar ik heb geaard. De verte
rekt zich ieder etmaal traagzaam
voor mijn hoge ogen uit.
Ik schrijf van de weeromstuit.*

't Is eens iets anders dan „Ik hou van jou, de lucht is blauw“.

Op het laatste deel van de wandeling zag ik op een stukje braakgrond een bordje staan met de tekst: „Sluikstorter, we zien je! Gemeente Sint-Gillis-Waas“ Met daarbij een opgestoken vinger. Nee, niet die opgestoken vinger. Laten we het deftig houden zeg. Een opgestoken WIJsvinger. Ik vermoed dat de gemeente een bril nodig heeft want ik zag daar meer blikjes, PET-flessen en andere troep in het rond gestrooid liggen dan elders. Misschien was het wel doordat ik er daar vanwege dat bord meer op lette. Tenslotte word je spijtig genoeg toch gewoon aan al die rotzooi.

Een stiltegebied met knallende jachtgeweren. Het rijmt niet maar het schijnt hier wel te kloppen

Nabij het kruispunt van de Cadzandstraat en de Waterstraat hing aan een boom een bordje met de mededeling dat het daar een stiltegebied was. Met het dringende verzoek aan de passant om die stilte vooral te eerbiedigen. Nog terwijl ik dat aan het lezen was, werd er vlakbij een jachtgeweer afgeschoten. Jagers denken nogal eens van zichzelf dat ze boven de wet staan. Misschien is dat ook wel zo.

Een deel van het traject werd gerecycled. Vanaf het Palingsgat ging de tweede lus over precies dezelfde weg als de eerste keer. En de kerk van Puivelde ben ik vier keer gepasseerd. Nou niet echt spannend, als je het mij vraagt. Maar de man die het stempeltje moest uitdelen in de controlepost in Puivelde maakte veel goed. Die scheen er echt schik in te hebben.

De wel heel indrukwekkende Roomanmolen in Sint-Pauwels. Links de schouw van toen er ook met stoom gemalen werd.

Dat zie je ook niet altijd.

Toen ik dacht dat de wandeling rond was, bleek het dat er nog een lus lag te wachten. En eentje die nog een interessant oponthoud leverde bovendien. De laatste controlepost, die trouwens werd aangedaan door alle wandelaars ongeacht de afstand die ze gekozen hadden, was gelegen in een indrukwekkende windmolen. En „in“ bedoel ik dan letterlijk. We moesten ons stempeltje halen in het donkere interieur van de uitbouw aan die molen. Het gaat hier om een sieraad van Sint-Pauwels: de Roomanmolen. Het is de grootste stellingmolen in Oost-Vlaanderen. Deze molen is een zogenaamde bovenkruier en het schijnt dat hij een vermogen ontwikkelt van 75 pk. Eigenaardig is dat de wieken van de molen alleen in tegenwijzerszin mogen draaien. Dit is zo omdat de rem slechts in één richting werkt. De wieken zouden dus niet gestopt kunnen worden indien ze in de verkeerde richting zouden draaien. Het is een indrukwekkend geheel maar de molen heeft dan ook niet minder dan 6 verdiepingen die allemaal „zolders“ worden genoemd. Bij de voet is hij 12 meter in diameter en de muren zijn eventjes 1,10 meter dik. De houten gaanderij is op 11 meter hoogte en de dakhoogte van de molen is 24 meter. Merkwaardig is verder dat de ongeveer 3 miljoen bakstenen die gebruikt werden voor het bouwen van de molen gewonnen werden uit een gelaag (de plaats waar de klei afgegraven werd) dat iets van 100 meter achter de molen lag. De stenen werden daar ter plaatse ook gebakken. Oorspronkelijk, in 1847, was dit een olieslagmolen voor het persen van olie uit koolzaad en lijnzaad. Later werd hij omgebouwd tot korenwindmolen. Een vierkante schouw die erbij staat getuigt er nog van dat ooit een stoommachine werd ingezet voor het malen. Wanneer er geen wind was. De Roomanmolen heeft dus reeds anderhalve eeuw overleefd. Hij is in een uitstekende staat en hij wordt nog regelmatig gebruikt. Daarom wordt er naar deze molen door de hele dorpsgemeenschap met trots opgekeken. Hij is een van de parels van het cultureel erfgoed van de ganse gemeente Sint-Gillis-Waas.

De arduinen dorpspomp uit 1777 op de Dries.

Na nog een rondje door de velden ging het op het einddoel af. Het landschap is hier helemaal vlak en open. Dat is natuurlijk niet verwonderlijk voor deze streek. Wat me echter wel verraste was dat in enkele beekjes die ik overstak het water klaterde en snel vlietend was. Hoe dat te rijmen is met het overigens zo waterpas liggende land, is me niet duidelijk. Op weg naar mijn parkeerplaatsje viel me in het voorbijgaan op de Dries (die inderdaad driehoekig is) nog een oude, arduinen waterpomp op. Ik vond later dat die daar neergezet was in 1777.

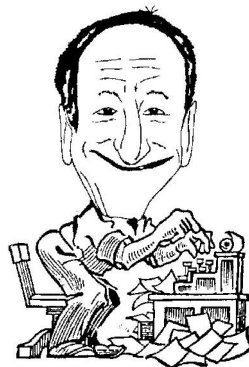
driehoekig is) nog een oude, arduinen waterpomp op. Ik vond later dat die daar neergezet was in 1777.

Vlak tegenover waar mijn auto geparkeerd was, stond ook nog een gebouw met uitbundig versierd metselwerk. Het scheen leeg te staan en ik weet niet wat het oorspronkelijke doel ervan geweest is.

Het huis op de Dries in Sint-Pauwels waar de metselaars en steenhouwers indertijd wel wat werk zullen aan gehad hebben.

Toen ik op het punt stond weg te rijden stopte er al direct een andere wandelaar die maar al te graag mijn parkeerplekje wou innemen. Hij blokkeerde daarbij zeer effectief de smalle rijweg. Hetgeen hem op getoeter en een opgestoken vinger kwam te staan. Ja, dit keer wel de middelvinger, ja.

© Michel Christiaens